

EXPLORING SOME CONTENTS OF HO CHI MINH'S THOUGHT ON THE ROLES AND THE GOALS OF HIGHER EDUCATION

TÌM HIỂU MỘT SỐ NỘI DUNG TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỀ VAI TRÒ VÀ MỤC TIÊU CỦA GIÁO DỤC ĐẠI HỌC

Đặng Ngọc Bắc

Trường Chính trị Quảng Bình

ABSTRACT: *Ho Chi Minh's thought on the goals of higher education plays a very important role in creating the basic of scientific argument and an orientation for the development of national education. With high awareness of the position and the role of education and training, Ho Chi Minh gave an opinion that the goals of higher education should pay attention to the extensive training program of revolution ideals, political ideology, living ethics and developing the necessary knowledge about professionalism, professional practice skill and ability of scientific research. These are both very basic and well-connected educational contents which are the foundation for the development of Vietnamese people. Especially the goal throughout of Ho Chi Minh's educational thought is for the sake of the people, for the people and for developing new people.*

Keywords: *Ho Chi Minh's thought, the role, the goal, higher education.*

TÓM TẮT: *Tư tưởng Hồ Chí Minh về mục tiêu của giáo dục đại học có vị trí rất quan trọng, là cơ sở lý luận khoa học, định hướng cho sự phát triển nền giáo dục quốc dân. Trên cơ sở nhận thức một cách sâu sắc vị trí, vai trò của giáo dục, đào tạo. Hồ Chí Minh nêu ra quan điểm về mục tiêu giáo dục đại học cần hướng đến việc rèn luyện, bồi dưỡng lý tưởng cách mạng, phẩm chất chính trị, đạo đức lối sống và trang bị những kiến thức cần thiết về chuyên môn, nghiệp vụ, kỹ năng thực hành nghề nghiệp, năng lực nghiên cứu khoa học. Đó là những nội dung giáo dục hết sức căn bản, gắn bó chặt chẽ với nhau, làm nền tảng cho sự phát triển con người Việt Nam. Mục tiêu xuyên suốt trong tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục là vì con người, cho con người, xây dựng con người mới.*

Từ khóa: *Tư tưởng Hồ Chí Minh, vai trò, mục tiêu, giáo dục đại học*

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Chủ tịch Hồ Chí Minh không chỉ được biết đến là anh hùng giải phóng dân tộc, danh nhân văn hóa thế giới, lãnh tụ vĩ đại của nhân dân Việt Nam mà còn trong vai trò là nhà giáo dục kiệt xuất. Tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục, đào tạo nói chung và những quan điểm của Người về mục tiêu của giáo dục đại học nói riêng có vị trí quan trọng, trở thành cơ sở lý luận khoa học, định hướng cho sự phát triển nền giáo dục quốc dân hiện nay. Chủ tịch Hồ Chí Minh đã “dày công tìm kiếm, phát hiện và giới thiệu cho đất nước những nét tiến bộ mới của nền giáo dục kiểu mới của nhân dân lao động - nền giáo dục

Việt Nam xã hội chủ nghĩa mang tính nhân đạo và tính dân chủ cao cả”. Theo Hồ Chí Minh, giáo dục có vai trò rất lớn cho cách mạng “không có giáo dục, không có cán bộ thì cũng không nói gì đến kinh tế, văn hóa. Trong việc đào tạo cán bộ, giáo dục là bước đầu” [1] và “xã hội càng đi tới, việc cũng nhiều, máy móc càng tinh xảo. Minh mà không chịu học thì lạc hậu, mà lạc hậu thì bị đào thải, tự mình đào thải mình” [2]. Nhấn mạnh vai trò, mục tiêu của giáo dục, trong thư gửi các học sinh nhân ngày khai trường đầu tiên của nước Việt Nam mới, Hồ Chí Minh khẳng định: “Non sông Việt Nam có trở nên tươi đẹp hay không, dân tộc Việt Nam có bước tới đài vinh

quang để sánh vai với các cường quốc năm châu được hay không chính là nhờ một phần lớn ở công học tập của các em” [3]. Rõ ràng, Hồ Chí Minh đã đặt giáo dục ở vị trí cao nhất trong công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội và bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa.

2. NỘI DUNG

Trên cơ sở nhận thức một cách sâu sắc vị trí, vai trò của giáo dục, đào tạo, Hồ Chí Minh nêu ra những quan điểm của mình về mục tiêu của giáo dục, đào tạo nói chung và giáo dục đại học nói riêng cần hướng đến việc rèn luyện, bồi dưỡng lý tưởng cách mạng, phẩm chất chính trị, đạo đức lối sống và trang bị những kiến thức cần thiết về chuyên môn, nghiệp vụ, kỹ năng thực hành nghề nghiệp, năng lực nghiên cứu khoa học. Tháng 8 năm 1960, trong thư gửi các cán bộ giáo dục, học sinh, sinh viên các trường và các lớp bổ túc văn hoá Người chỉ rõ: “Giáo dục phải phục vụ đường lối chính trị của Đảng và Chính phủ, gắn liền với sản xuất và đời sống của nhân dân... Trong việc giáo dục và học tập, phải chú trọng các mặt: đạo đức cách mạng, giác ngộ xã hội chủ nghĩa, văn hoá, kỹ thuật, lao động và sản xuất” [4]. Đó là những nội dung giáo dục hết sức căn bản, gắn bó chặt chẽ với nhau, làm nền tảng cho sự phát triển con người Việt Nam và đó cũng chính là mục tiêu cần đạt được trong giáo dục đại học, khi bàn về sự nghiệp phát triển con người, Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm những vấn đề sau:

1. Giáo dục đại học nhằm đào tạo người học có lý tưởng cách mạng, có phẩm chất chính trị, đạo đức lối sống. Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định giáo dục nhằm tạo dựng ra những con người phát triển toàn diện lấy phụng sự Tổ quốc, phục vụ nhân dân, phát triển đất nước làm mục tiêu. Người nhấn mạnh: “Cốt nhất là phải dạy cho học trò biết yêu nước, thương nòi. Phải dạy cho họ có ý chí tự lập, tự cường, quyết không chịu thua kém ai, quyết không chịu làm nô lệ”, “Trong lúc dạy, chớ nên làm học trò có tư tưởng vị quốc như bọn phát xít, vị quốc nghĩa là chỉ biết yêu trọng nước mình mà khinh ghét

nước người,... Phải tẩy sạch óc kiêu ngạo, tự phụ mà giáo dục thực dân còn để lại” [5]. Trong thư gửi giáo sư và sinh viên Trường Dự bị đại học ở Thanh Hoá, Người nhắc nhở: “Các thầy giáo có nhiệm vụ nặng nề và vẻ vang là đào tạo cán bộ cho dân tộc. Vậy giáo dục nhằm vào mục đích là thật thà phụng sự nhân dân. Các cháu thì học tập cần gắn liền với thực hành để mai sau thực hiện mục đích cao quý là: thật thà phụng sự nhân dân...” [6]. Từ việc coi trọng tầm quan trọng của sự học đối với tiền đồ quốc gia, dân tộc, Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng, không có cái học nào hơn sự học để làm người, giúp đời, phụng sự Tổ quốc và nhân dân. Đó cũng chính là cái học của người cách mạng, của những con người mang trong mình lý tưởng cộng sản.

Trong giáo dục, Chủ tịch Hồ Chí Minh khẳng định dứt khoát rằng nền giáo dục của chúng ta phải toàn diện, đáp ứng yêu cầu phát triển ngày càng cao của đất nước, trong đó coi trọng việc giáo dục rèn luyện tư tưởng, đạo đức, lối sống, đồng thời phê phán nền giáo dục dưới chế độ thực dân phong kiến, sớm nhận ra những khuyết tật của nền giáo dục trong xã hội cũ. Người cho rằng: “Dưới chế độ phong kiến, mục đích học là cốt nắm lấy tám bằg, để làm ông thông, ông phán”. Còn dưới nhà trường Việt Nam xã hội chủ nghĩa, Người chỉ rõ: “Nội dung giáo dục cần phải chú trọng hơn nữa về mặt đức dục, dạy cho các cháu đạo đức cách mạng, biết yêu Tổ quốc, yêu chủ nghĩa xã hội, yêu khoa học, yêu lao động và người lao động, thật thà, dũng cảm, sẵn sàng tham gia lao động và bảo vệ Tổ quốc” [7]. Ngày 21/10/1964, Chủ tịch Hồ Chí Minh đến thăm Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Người đã nói chuyện với các thầy cô giáo, sinh viên và cán bộ, công nhân viên của trường: “Dạy cũng như học phải biết chú trọng cả tài lẫn đức. Đức là đạo đức cách mạng. Đó là cái gốc, rất là quan trọng. Nếu không có đạo đức cách mạng thì có tài cũng vô dụng. Đạo đức cách mạng là triệt để trung thành với cách mạng, một lòng một dạ phục vụ nhân dân” [8].

Theo Hồ Chí Minh, mục tiêu của giáo dục

phải làm sao tiếp tục phát huy được những giá trị trong truyền thống dân tộc, cần phải lấy việc khơi dậy truyền thống yêu nước, ý chí quật cường, tự hào dân tộc. Người nói phải giáo dục họ luôn luôn nâng cao tinh thần yêu Tổ quốc, yêu chủ nghĩa xã hội, tăng cường tình cảm cách mạng đối với công nông, tuyệt đối trung thành với sự nghiệp cách mạng, triệt để tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng, sẵn sàng nhận bất kỳ nhiệm vụ nào mà Đảng và nhân dân giao cho. Đi đôi với mục tiêu đó, giáo dục cũng cần phải biết kết hợp với việc bồi dưỡng, hình thành những giá trị mới, truyền thống mới phù hợp với đòi hỏi của thời đại. Theo Người: “Từ tiểu học, trung học, cho đến đại học, là nơi rèn luyện nhi đồng và thanh niên. Óc những người tuổi trẻ trong sạch như một tấm lụa trắng. Nhuộm xanh thì nó sẽ xanh. Nhuộm đỏ thì nó sẽ đỏ. Vì vậy, sự học tập ở trong trường có ảnh hưởng rất lớn cho tương lai của thanh niên và tương lai của thanh niên tức là tương lai của nước nhà” [9]. Như vậy, giáo dục làm phát triển hoàn toàn những năng lực sẵn có của học sinh; là con đường làm cho con em chúng ta thành những trò giỏi, con ngoan, người chủ xứng đáng của chế độ chủ nghĩa xã hội.

2. Chủ tịch Hồ Chí Minh từ rất sớm đã quan tâm đến giáo dục nói chung và giáo dục đại học nói riêng nhằm mục đích nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực và bồi dưỡng nhân tài. Ngay từ năm 1925, từ Liên Xô, Người đến Quảng Châu (Trung Quốc) lập ra Hội Việt Nam cách mạng thanh niên, đích thân tổ chức các lớp huấn luyện cán bộ. Đây là những lớp đào tạo, bồi dưỡng thế hệ nhân tài đầu tiên của thời kỳ Đảng Cộng sản Việt Nam Được thành lập. Trong thư gửi Hội nghị giáo dục toàn quốc Hồ Chí Minh đã đặt ra 5 nhiệm vụ quan trọng để xây dựng một nền giáo dục kháng chiến kiến quốc. Hồ Chí Minh chỉ rõ mỗi một cấp học giáo dục cần nhận rõ nhiệm vụ cụ thể của mình, trong đó: “Đại học thì cần kết hợp lý luận khoa học với thực hành, ra sức học tập lý luận và khoa học tiên tiến của các nước bạn, kết hợp với

thực tiễn của nước ta, để thiết thực giúp cho công cuộc xây dựng nước nhà” [10]. Tư tưởng cốt lõi của Hồ Chí Minh trong đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài là phải bám sát nhiệm vụ chính trị của đất nước để huấn luyện những người lao động - lao động chân tay và lao động trí óc - vừa có lập trường chính trị, đạo đức tốt vừa giỏi chuyên môn nghiệp vụ để phục vụ sự nghiệp cách mạng của Đảng và của dân tộc, phục vụ nhân dân, bởi không một quốc gia nào có thể tiến hành xây dựng chế độ xã hội mới trong điều kiện văn hoá, dân trí, đạo đức, tinh thần xã hội lại thấp kém, lạc hậu. Người nói: “Ngoài việc gây dựng nền trung học và đại học mới, đào tạo nhân tài, mở mang nghệ thuật, do sự khuyến khích của Chính phủ, sự sáng suốt của cán bộ bình dân học vụ và sự hăng hái của đồng bào, chúng ta phá tan cái chính sách ngu dân của Pháp” [11].

Với tầm nhìn xa trông rộng, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã chủ trương cử những thanh niên ưu tú ra nước ngoài học tập để chuẩn bị cho công cuộc kiến thiết, xây dựng lại đất nước sau ngày thắng lợi. Để đảm bảo đủ số nhân lực cho nhu cầu kiến thiết đất nước, Người nói: “Trong việc kiến thiết nước nhà về mọi mặt, ta thiếu rất nhiều cán bộ như kỹ sư, chuyên gia, thợ lành nghề, thầy dạy học,... Vì vậy, ta phải phát triển mạnh đại học và chuyên nghiệp. Muốn phát triển đại học và chuyên nghiệp, phải chú trọng cấp 2, cấp 1 và cấp vỡ lòng” [12]. Nhiệm vụ giáo dục thực hiện tốt sẽ có những học trò tốt, là mầm tài năng để xây dựng đất nước sau này, bồi dưỡng thế hệ trẻ là bồi dưỡng những người làm chủ tương lai của đất nước. Vì vậy, Hồ Chí Minh khẳng định: “Dạy và học cần phải theo nhu cầu của dân tộc, của Nhà nước. Thầy dạy tốt, trò học tốt, cung cấp đủ cán bộ cho nông nghiệp, công nghiệp, cho các ngành kinh tế và văn hoá. Đó là nhiệm vụ vẻ vang của các thầy giáo và cô giáo” [13]. Sau này, trong suốt hai cuộc kháng chiến chống Pháp, chống Mỹ, mặc dù còn nhiều khó khăn và gian khổ, Chủ tịch Hồ Chí Minh vẫn chỉ thị việc mở rộng các cấp học,

trong đó Người đã cho mở một số trung tâm nghiên cứu khoa học và cơ sở đào tạo bậc đại học, điển hình là Trường Đại học Y Dược (Việt Bắc); lớp Toán đại cương và các trường dự bị đại học, sư phạm cao cấp (Khu IV)... nhằm tạo dựng một lớp người có đủ tài và đức phụng sự Tổ quốc, phụng sự nhân dân. Có thể nói, việc phát hiện nhân tài, bồi dưỡng nhân tài, sử dụng nhân tài là một vấn đề mà Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn quan tâm, chăm lo cho đất nước.

Trong thời kỳ xây dựng chủ nghĩa xã hội ở miền Bắc, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã phát động phong trào toàn dân chống nạn mù chữ, thất học nhằm nâng cao dân trí để có kiến thức mới tham gia vào công cuộc “giữ vững nền độc lập, làm cho dân giàu, nước mạnh”. Người khẳng định: “Chúng tôi đã xóa xong nạn mù chữ, làng nào cũng có trường học phổ thông, ngành giáo dục đại học phát triển rất nhanh chóng. Mức sống vật chất và văn hóa của nhân dân chúng tôi khá hơn trước nhiều” [14]. Giữa muôn vàn khó khăn, dù tuổi cao, sức yếu, nhưng Người vẫn luôn dành cho ngành giáo dục nước nhà sự quan tâm đặc biệt, với bao tâm huyết, kỳ vọng để chuẩn bị tốt nhất nguồn nhân lực cao cho công cuộc kiến thiết đất nước. Trong bức thư cuối cùng gửi cho ngành giáo dục tháng 10 năm 1968, Người lại viết: “Dù khó khăn đến đâu cũng phải tiếp tục thi đua dạy tốt và học tốt. Trên nền tảng giáo dục chính trị và lãnh đạo tư tưởng tốt, phải phấn đấu nâng cao chất lượng văn hoá và chuyên môn nhằm thiết thực giải quyết các vấn đề cho cách mạng nước ta đề ra và trong một thời gian không xa, đạt được những đỉnh cao của khoa học và kỹ thuật” [15].

Mục tiêu xuyên suốt trong tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục là vì con người, cho con người, là xây dựng con người mới. Nhưng do yêu cầu của mỗi thời kỳ cách mạng khác nhau, Hồ Chí Minh đã đề ra mục tiêu giáo dục khác nhau cho phù hợp. Ở thời kỳ chuẩn bị thành lập Đảng, Người tập trung vào việc triển khai các lớp huấn luyện tại Quảng Châu, Trung Quốc nhằm nâng cao trình độ nhận thức cho cán bộ về

con đường cách mạng Việt Nam và cách mạng thế giới. Đến giai đoạn toàn quốc kháng chiến và xây dựng nền dân chủ, Người kêu gọi sửa đổi giáo dục cho phù hợp với việc đào tạo nhân tài kháng chiến kiến quốc. Tất cả giáo dục tập trung phục vụ kháng chiến kiến quốc. Bước sang giai đoạn cách mạng xã hội chủ nghĩa ở miền Bắc, mục đích giáo dục lại gắn liền với tình hình mới. Đó là thời kỳ rất cần những con người làm chủ xã hội, làm chủ sản xuất, biết quản lý cơ quan, xí nghiệp, trường học.

Để có những con người phát triển toàn diện, Hồ chí Minh hướng đến một nền giáo dục toàn diện. Nền giáo dục đó phải kết hợp một cách nhuần nhuyễn giữa đức dục, trí dục, thể dục nhằm đào tạo ra những con người mới vừa “hồng” vừa “chuyên”, có tri thức, lý tưởng, đạo đức sức khỏe, thẩm mỹ... Trong nội dung giáo dục, Người chỉ rõ: “Phải chú ý giáo dục toàn diện trên các mặt đạo đức, trí dục, mỹ dục và thể dục, đáp ứng yêu cầu dần nâng cao về trình độ qua các bậc tiểu học, trung học và đại học, gắn học với hành, để đào tạo và phát triển con người toàn diện vừa có đức, vừa có tài” [16]. Con người được tạo bởi một nền giáo dục toàn diện, sẽ trở thành những chủ nhân thực hiện thắng lợi mục tiêu hiện thực hóa khát vọng về một nền hòa bình, độc lập, tự do, dân chủ, phát triển giàu mạnh.

3. KẾT LUẬN

Trong bối cảnh hiện nay, khi mà giáo dục, đào tạo đang trở thành vấn đề quan tâm của toàn xã hội, thì việc quán triệt tư tưởng Hồ Chí Minh về mục đích của giáo dục, đào tạo là hết sức cần thiết. Thực tế trong những năm qua Đảng ta luôn khẳng định, “giáo dục là quốc sách hàng đầu”. Hội nghị lần thứ hai Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khoá VIII đã xác định nhiệm vụ và mục đích cơ bản của giáo dục Việt Nam là: “Nhằm xây dựng những con người và thể hệ thiết tha gắn bó với lý tưởng độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội, có đạo đức trong sáng,... có tư duy sáng tạo, có kỹ năng thực hành giỏi, có tác phong công nghiệp, có tính tổ chức và kỷ luật, có sức khỏe, là những người kế thừa

xây dựng chủ nghĩa xã hội vừa “hồng” vừa “chuyên” như lời căn dặn của Bác Hồ”. Trong báo cáo của Bộ Chính trị trình Đại hội Đảng lần thứ XII đã nêu rõ: “Giáo dục là quốc sách hàng đầu. Phát triển giáo dục và đào tạo nhằm nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, bồi dưỡng nhân tài”. Luật giáo dục đại học năm 2012 đã quy định mục tiêu chung của giáo dục đại học là “Đào tạo nhân lực, nâng cao dân trí, bồi dưỡng nhân tài; nghiên cứu khoa học, công nghệ tạo ra tri thức, sản phẩm mới, phục vụ yêu cầu phát triển kinh tế - xã hội, bảo đảm quốc phòng, an ninh và hội nhập quốc tế; đào tạo người học có phẩm chất chính trị, đạo đức; có kiến thức, kỹ năng thực hành nghề nghiệp, năng lực nghiên cứu và phát

triển ứng dụng khoa học và công nghệ tương xứng với trình độ đào tạo; có sức khỏe; có khả năng sáng tạo và trách nhiệm nghề nghiệp, thích nghi với môi trường làm việc; có ý thức phục vụ nhân dân”. Điều đó cho thấy những nỗ lực của Đảng ta trong việc tiếp thu và vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục, trong lãnh đạo định hướng nhận thức và hoạt động của toàn xã hội về vai trò và mục tiêu của giáo dục đối với sự phát triển của đất nước.

Có thể nói, tư tưởng của Chủ tịch Hồ Chí Minh về vai trò, mục tiêu của giáo dục đã trở thành cơ sở lý luận khoa học - là kim chỉ nam để xây dựng nền giáo dục, đào tạo Việt Nam theo hướng dân tộc, hiện đại, nhân văn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 10, NXB CTQG, Hà Nội, tr.345.
- [2] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 12, NXB CTQG, Hà Nội, tr.333.
- [3] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 4, NXB CTQG, Hà Nội, tr.35.
- [4] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 12, NXB CTQG, Hà Nội, tr. 647.
- [5] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 5, NXB CTQG, Hà Nội, tr.120.
- [6] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 7, NXB CTQG, Hà Nội, tr.400.
- [7] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 14, NXB CTQG, Hà Nội, tr.746.
- [8] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 14, NXB CTQG, Hà Nội, tr.400.
- [9] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 5, NXB CTQG, Hà Nội, tr.120.
- [10] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 10, NXB CTQG, Hà Nội, tr.186;.
- [11] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 5, NXB CTQG, Hà Nội, tr.233.
- [12] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 10, NXB CTQG, Hà Nội, tr.273.
- [13] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 10, NXB CTQG, Hà Nội, tr.291.
- [14] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 14, NXB CTQG, Hà Nội tr.565.
- [15] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 15, NXB CTQG, Hà Nội, tr.507.
- [16] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, tập 10, NXB CTQG, Hà Nội, tr.15.

Liên hệ:

ThS. Đặng Ngọc Bắc

Trường Chính trị Quảng Bình

Địa chỉ: Đồng Sơn, Đồng Hới, Quảng Bình

Email: ngocbacn70@gmail.com

Ngày nhận bài: 03/3/2020

Ngày gửi phản biện: 07/3/2020

Ngày duyệt đăng: 12/4/2020